

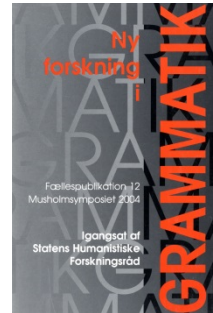
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Det attributive adjektivs stilling i spansk

Forfatter: Lotte Dam

Kilde: K. Boye, L. Heltoft, A. Jensen, E. Skaftø Jensen, R. Therkelsen (red.).
Ny Forskning i Grammatik 12, 2005, s. 47-64

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Institut for Sprog og Kultur, RUC/Institut for Sprog og Kommunikation, SDU 2005

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Det attributive adjektivs stilling i spansk

Lotte Dam

1. Indledning

Det attributive adjektiv i spansk kan stå både før og efter substantivet i et nominalsyntaxme (= hhv. AS og SA¹), hvilket ses eksemplificeret i (1)-(9)²:

- (1) Qué pena que sea tan fría, la **blanca nieve**. 'Sikke en skam at den er så kold, den **hvide sne**'. AS
- (2) "Tú me conocerás", ella dijo, "por la **rosa roja** que llevaré en la solapa". "Du vil kunne kende mig", sagde hun, på den **røde rose** jeg bærer i reverset." SA
- (3) **Trágico accidente** en la India. 'Tragisk ulykke i Indien.' AS
- (4) Me siento muy identificada con la colega que hace referencia a los **bajos sueldos** de los trabajadores sociales. 'Jeg kan identificere mig meget med den kollega der henviser til socialarbejdernes **lave lønninger**.' AS
- (5) Muchos productos desaparecen del mercado antes de que estén al alcance de las personas con **sueldos bajos**. 'Mange produkter forsvinder fra markedet før de er disponible for folk med **lave lønninger**.' SA
- (6) Todos conocemos la **fantástica película** Braveheart. 'Vi kender alle den **fantastiske film** Braveheart.' AS
- (7) La cliente es una **mujer inglesa**. 'Kunden er en **engelsk kvinde**' SA

1. I overensstemmelse med traditionen angiver SA stillingen SUBSTANTIV ADJEKTIV, mens AS står for ADJEKTIV SUBSTANTIV.

2. Alle eksempler med undtagelse af (24)-(26) er fundet på Internettet. Alle eksempler er godkendt som naturlige spanske sætninger af indfødte informanter.

- (8) Esta vez veremos cómo un gato malvado ataca a un **pobre niño** que no tiene culpa de nada. ‘Denne gang vil vi se hvordan en ondskabsfuld kat angriber en **stakkels dreng** der ikke er skyld i noget.’ AS
- (9) Enrique le dio su ropa nueva a un **niño pobre**. ‘Enrique gav sit nye tøj til en **fattig dreng**.’ SA

Om eksempler som (1) anføres typisk at et adjektiv hvis betydning udgør en inhærent egenskab hos det som substantivet betegner – sne er pr. natur hvidt – foranstilles, mens det om eksempler som (2) anføres at adjektivet efterstilles når dets betydning ikke angiver noget på forhånd givet – rosen kunne godt have haft en anden farve –, hvilket kaldes at det specificerer og indskrænker substantivets ekstension. (3) anses for en slags variant af (1), her er blot ikke tale om en inhærent egenskab hos substantivet, men om en forventet egenskab, og om adjektiver der betegner en sådan, siges normalt at de foranstilles. I et eksempel som (4) tales typisk om fællestræk (de lave lønninger forstås som værende generelle for socialarbejderne), mens der i et eksempel som (5) tales om en undergruppe af lønninger og evt. modsætning til høje lønninger. Om eksempler som (6) anføres typisk at vurderende adjektiver oftest foranstilles, i modsætning til adjektiver der beskriver noget objektivt som i (7), hvor man også ville tale om specificering. (8) og (9) ses typisk som eksempler på et adjektiv der har forskellig betydning afhængig af stilling.

Litteraturen om adjektivets stilling i spansk giver forudseeligt nok ikke ét enkelt bud på forskellen mellem foranstilling og efterstilling af adjektivet. Ifølge Bello (1981: 153) o.a. er det efterstillede adjektiv specificerende, mens det foranstillede er eksplicit, eksemplificeret ved eksempler som (1) og (2). Romero Gualda (1989: 91) o.a. opererer med dikotomien *objektiv vs. subjektiv*. Ifølge Luján (1980: 81) og andre generativister er de to positioner afledt af hhv. restriktive og parentetiske relativsætninger. Ofte sammenkædes adjektivets stilling med dets semantiske art, og der tages udgangspunkt i eksisterende klassifikationer over adjektiverne. Ifølge Navas Ruiz (1986: 124), der opererer med bl.a. *klassificerende* og *kvalificerende* adjektiver, efterstilles førstnævnte fx altid; det samme siger Gómez Torrego (2002: 60) konkret om adjektiver der betegner bl.a. nationalitet og tilhørsforhold. Ifølge Demonte (1991: 269), der bruger termen *relationelle adjektiver* for Navas Ruiz' klassificerende adjektiver,

efterstilles disse normalt, men kan foranstilles når de er vurderende. Endelig anfører nogle grammatikere flere af de i beskrivelsen af (1)-(9) anførte betydninger for hver af de to positioner.

Der er flere problematiske forhold i de traditionelle beskrivelser. Distinktionerne eksplikativ/specificerende og objektiv/subjektiv holder, som vi vil se, ikke. Det er heller ikke korrekt at de såkaldt klassificerende adjektiver aldrig kan være foranstillede. Der er heller ikke 100 % overensstemmelse mellem position og betydning for den gruppe adjektiver der siges at skulle have forskellig betydning afhængig af position. Almela Pérez (2000: 296) peger i øvrigt på at der flere steder i litteraturen om emnet finder en terminologisk sammenblanding sted af det leksikalske og det syntaktiske niveau, fx med benævnelser som "specificerende og eksplikative adjektiver", der indikerer at adjektiver på forhånd kan kategoriseres sådan.

Litteraturen synes således ikke at give et entydigt billede af betydningen af adjektivets stilling før eller efter et substantiv. Betydninger som subjektiv, fællestræk, inhærent og forventet egenskab kan fx næppe siges at være forskellige på forhånd eksisterende betydninger hæftet på foranstilling af adjektivet, men må være nogle betydninger der fremkommer på baggrund af forskellige forhold i sætningen, heriblandt adjektivets position før substantivet. I denne artikel vil jeg argumentere for at der er tale om betydninger og forhold der kan forudses af én fællesnævner for hver af de to positioner. Jeg vil beskrive de to positioners betydning og vha. af en analyse af en række eksempler vise at det er de to betydninger i samarbejde med den konkrete sproglige og situationelle kontekst der giver anledning til en bestemt betydning. Artiklen bygger således på den antagelse at betydningen af en sætning skabes hos en modtager på baggrund af en afkodning af sproglige og kontekstuelle elementer.³

2. Betydning af SA og AS

Ifølge Klein-Andreu (1983: 150) signalerer efterstilling af adjektivet kontrast, mens foranstilling signalerer ikke-kontrast, og hun beskriver de to

3. I denne artikel diskuteres og analyseres kun eksempler med ét adjektiv.

betydninger som hhv. *kontrastiv* og *nonkontrastiv karakteristik*. Fant (1990: 34) har et lignende forslag, blot formuleret som instrukser: “look for a significant difference” og “do not look for any significant difference”. Nølke (1999), der har taget en lignende problemstilling op som den i indledningen skitserede, blot inden for adjektivets stilling i fransk, taler for **fokalisering** som forklaringsprincip i en modulær tilgang der integrerer den sproglige og situationelle kontekst. Min tilgang ligger i stor udstrækning tæt på de netop nævnte, men adskiller sig som udgangspunkt ved at jeg mener betydningen gælder for attributivledet generelt og ikke kun når dette udgøres af et adjektiv. Jeg bruger kun begrebet fokalisering sådan som det helt overordnet og indledningsvist defineres hos Nølke og Korzen (1999: 32-33), nemlig med betydningen “at henlede opmærksomheden på”. Det er en inhærent del af en fokalisering at der skabes en modsætning til eller sammenligning med noget andet, så jeg ser altså Klein-Andreas og Fants forslag som konsekvenser af en fokalisering. Ligeledes er det så implicit ved ikke-fokalisering at der ikke skabes modsætning til eller sammenlignes med noget andet. I beskrivelsen af adjektivets stilling hhv. før og efter et substantiv baserer jeg mig på følgende antagelser:

- Adjektivets funktion er her attributiv, og betydningen er den der gælder for selve attributionsfunktionen, der jo må være den samme uanset hvad materiale den udgøres af.
- Attributivledets position er en grammatisk konstellation og har som sådan grammatisk betydning.
- Grammatisk betydning er instruksional.
- Til enhver grammatisk størrelse er knyttet én betydning, her til hver af de to positioner.
- Afsender har som udgangspunkt altid valget mellem de to positioner.

Attributivled beskriver den leksikalske kerne i et nominalsyntaxme eller denne sammen med et eller flere andre attributiver som en helhed, som i *crisis económica española*, hvor *española* modificerer *crisis económica* som en helhed. Beskrivefunktionen er et ud af to delelementer i attributionsfunktionen. Som udgangspunkt kan attributivledet stå både før og efter det som det beskriver, og det andet delelement er hæftet på positionen af dette led. Herfra gives en nærmere instruks for beskrivel-

sen, der jo er til stede uanset position. Jeg foreslår følgende betydninger for hhv. det efterstillede og det foranstillede attributivled:

Det efterstillede attributivled: Beskriv referenten for den leksikalske kerne i det nominalsyntagme attributivleddet selv er en del af, på en måde der fokaliserer den egenskab der beskrives i attributivleddet.

Det foranstillede attributivled: Beskriv referenten for den leksikalske kerne i det nominalsyntagme attributivleddet selv er en del af, på en måde der ikke fokaliserer den egenskab der beskrives i attributivleddet.

Af det forskellige materiale der kan udgøre et attributivled, kan kun adjektivet optræde i begge positioner⁴. Præpositionssyntagmer og relativsætninger er altså ikke kompatible med foranstillingens betydning. I praksis er de to betydninger for de to positioner derfor kun aktuelle for adjektiver, og da temaet for dette indlæg kun er adjektivets position, taler jeg om de to betydninger som betydninger i hhv. SA og AS.

Jeg arbejder ud fra den hypotese at denne grundlæggende forskel mellem de to positioner altid er til stede, og at det er denne der i kombination med konteksten giver anledning til forskellige betydninger, som eksemplificeret ovenfor, og som forudser at fx et adjektiv der betegner en inhærent egenskab ved det substantiv det beskriver, oftest optræder foranstillet. I afkodningen og dermed betydningsetableringen af et givent SA eller AS indgår følgende elementer:

1. Attributionsfunktionen
 - a. Beskrivefunktionen
 - b. Positionen
2. Den sproglige kontekst
3. Den situationelle kontekst

Nølke og Korzen (1999: 42) opererer med begrebet **fokalisatorer**, som er størrelser der bringer noget i fokus. Disse kan være af morfologisk,

4. Participlet anses for at være verbets adjektiviske form og hører således her under termen adjektiv.

leksikalsk og syntaktisk art, førstnævnte almindelige på såkaldt eksotiske sprog (42-43). Som et eksempel på en leksikalsk fokalisator nævnes *même* (43), og som eksempel på en syntaktisk nævnes sætningskløvning (44). Jeg mener at adjektivets stilling er en grammatisk konstellation og således kan betragtes som en syntaktisk måde at fokusere på. Fokalisering kan ses som en notionel størrelse der findes forskellige steder i sproget.

Den følgende eksempelmanalyse har som formål at sandsynliggøre at det er de to enhedsbetydninger i kombination med den sproglige og situationelle kontekst der indgår i betydningsetablering af et givent SA og AS, samt at forklare hvorfor nogle kontekster foretrækker den ene struktur.

3. Eksempelmanalyse

Eksemplerne i analysen er især udvalgt mhp. at repræsentere de betydninger der ofte tilskrives hhv. SA og AS (jf. ovenstående), og vi vil bl.a. se at disse betydninger ikke altid findes i forbindelse med den position som de traditionelt tilskrives, og at de således ikke kan siges at være hæftet på nogen position på forhånd.

I eksempler hvor det som adjektivet betegner, udgør en inhærent egenskab hos substantivet som i (1), vil stillingen oftest være AS fordi det er mest naturligt ikke at ville fokusere en egenskab der ikke kunne have været anderledes, og som modtageren tilmed måske allerede kender på forhånd. Noget lignende gør sig gældende i (3), hvor afsender ofte ikke finder det relevant at sætte fokus på fx at en ulykke er tragisk fordi det er noget modtager allerede kunne forvente. Men selv hvor adjektivet betegner en inhærent egenskab ved et substantiv, findes der eksempler på efterstilling, jf. (10):

- (10) La reina contempló el contraste de la **sangre roja** sobre la **nieve blanca** y suspiró. 'Dronningen betragtede kontrasten mellem det **røde blod** og den **hvide sne** og sukkede'. SA, SA

Ved efterstilling siges det ofte at adjektivet er med til at indskrænke substantivets ekstension, hvorved der kan skabes modsætning til andre typer. I (10) er effekten af efterstillingen imidlertid ikke at hhv. *sangre*

roja og *nieve blanca* skaber modsætning til blod og sne i andre farver idet modtageren jo er bekendt med at de pågældende farver er inhærente ved det som de to substantiver betegner. I stedet bliver effekten af fokaliseringen af farveadjektiverne at de to semer *rojo* og *blanco* udskilles fra hhv. *sangre* og *nieve*, og der sker i dette eksempel det at de to farver kontrasteres med hinanden. Noget lignende gør sig gældende i (11):

- (11) Entonces fue a buscar pinturas y pintó a sus conejitos de todos colores. ¡Ahora sí podía verlos fácilmente jugando en la **nieve blanca**! ‘Så hentede hun maling og malede sine kaninunger i alle mulige farver. Nu kunne hun let se dem mens de legede i den **hvide sne**! SA

Eksemplet er fra en historie, og forhistorien er at en kaninmor ikke kan se sine unger lege i sneen fordi de selv er hvide ligesom den. Det efterstillede adjektiv bruges i sagens natur her ikke til at identificere substantivets referent. I stedet sker der ved fokaliseringen som i (10) det at semet *blanco* udskilles fra *nieve*, og der skabes nu modsætning til de farver som kaninmoren har malet ungerne i, hvilket tydeliggør billedet af de legende kaniner i den hvide sne. Men naturligvis er efterstilling mest almindelig når adjektivet ikke betegner en inhærent egenskab, men når man vil identificere en entitet ud af flere, jf. (12):

- (12) No me gustan las **rosas amarillas**, prefiero las blancas o las rojas bien oscuras. ‘Jeg kan ikke lide **gule roser**, jeg foretrækker hvide eller meget mørkerøde’. SA

Her indebærer fokaliseringen af *amarillas* at der skabes kontrast til de øvrige roser der nævnes i sætningen, dvs. til entiteter af samme art, men med en anden egenskab, her farven. Når den sproglige kontekst indeholder et bestemt determinativ, skabes der ofte kontrast mellem entiteter som i (12), men det som kontrasten skabes til, kan også blot være en alternativ egenskab som et substantiv kunne have haft, hvilket eksemplificeres i (2). Selv med tilstedeværelsen af den bestemte artikel er der her ikke tale om identifikation af én entitet blandt flere, men blot en specificering af at rosen er rød og ikke fx gul eller hvid. I (13) er der ligeledes ikke tale om identifikation af en entitet blandt flere:

- (13) ¿Habr  alguna madre que no se sienta mal al dejar a su **hijo enfermo** cuando se va a trabajar? ‘Findes der mon nogen mor der ikke føler sig dårlig tilpas ved at efterlade sit **syge barn** når hun tager på arbejde?’ SA

I dette eksempel indebærer konteksten at der ved fokaliseringen ikke skabes modsætning til nogle raske søskende. Der er blot tale om en specificering af at det er når barnet er sygt – og ikke n r det ikke er det – at ingen mor vil efterlade det.

Betydningen fra det efterstillede attributiv synes kun at give instruks om at modtager skal fokusere adjektivet, og det er så konteksten der fører til det endelige resultat, herunder hvad der skabes modsætning til.

Ovenstående (4) og (5) repræsenterer eksempler på at et nominalsyn- tagme bestående af substantiv + adjektiv kan referere til en gruppe som helhed eller til en undergruppe. I (5) kan betydningen beskrives som restriktiv; fokaliseringen af *bajos* bevirker her infereringen at der er nogle andre lønninger der er høje. I (4) skabes der ved den manglende fokalisering ikke modsætning til noget andet, og vi infererer derfor at der er tale om et fællestræk, dvs. noget generelt for en gruppe. Der kan dog også sagtens være tale om noget generelt ved efterstilling; her er det bare ikke noget modtager infererer på baggrund af adjektivets stil- ling, jf. (14), der således viser at betydningen ‘generel’ ikke på forhånd er hæftet på foranstilling:

- (14) El **sueldo bajo** del trabajador es un gran problema. ‘Arbejderens **lave l n** er et stor problem’. SA

Det giver i dette eksempel ikke mening at arbejderen også skulle have en høj l n, og der er således tale om en generel egenskab ved et efterstillet adjektiv. Ofte siges det også om foranstilling at der er tale om en kendt egenskab, en variant til den inhærente egenskab, men i dette eksempel er egenskaben også kendt i forvejen. I stedet synes efterstillingen at medføre at der skabes fokus på det forhold at arbejderens l n er lav – og ikke høj, eller s  høj som den burde være. Vi bevæger os nu ind på afsenders valg af position. N lke (1999: 110) opstiller følgende princip for valg mellem foran- og efterstilling: “Afsender vælger den struktur,

der gør en eventuel “fejltolkning” mindst graverende”. Omvendt sagt vælger han den hvor han skønner der er størst mulighed for at modtager etablerer den tiltænkte betydning. I (14) synes der ikke at være risiko for at modtager infererer at der også er en høj arbejderløn, og afsender kan da anvende fokaliseringens mulighed til et andet formål som han satser på modtager på baggrund af konteksten kan inferere. Eksemplet illustrerer i øvrigt sammen med (11) og (13) at de to positioner ikke svarer til hhv. en restriktiv og en parentetisk relativsætning, som foreslået af flere generativister.

Som allerede nævnt, sættes foranstilling ofte i forbindelse med subjektivitet, og det siges bl.a. at vurderende adjektiver som i (6) tit er foranstillede. Ved ikke at fokusere adjektivets betydning skabes ikke modsætning til andre potentielle muligheder, og det subjektive kan da komme til at fremstå som almengyldigt (jf. også Klein-Andreu (1983: 158)). Noget lignende kan forklare mere eller mindre faste forbindelser som *un cordial saludo* (“venlig hilsen”); når der ikke skabes fokus på adjektivet, ikke så meget som overvejes det at hilsenen kunne have været anderledes, og på den måde er foranstillingen faktisk en fremhævelse af at man er høflig selv om det ikke fremhæves ved fokalisering. Eksempler af ironisk karakter kan ifølge Klein-Andreu (1983: 158) også forklares på denne vis; *¡valiente amigo!* (“sikke en god ven!”); det er ikke meningen at den pågældende skal beskrives som *valiente* som én ud af flere muligheder. Herved opstår den subjektive og ironiske betydning.

Eksempelanalysen viser hvordan den selv samme grammatiske betydning i forskellige kontekst kan føre til forskellige resultater, og at bestemte empiriske resultater kan forudses af denne, fx at et adjektiv der betegner en inhærent egenskab ved det substantiv det modificerer, ofte foranstilles. Det næste afsnit er til illustration af at det er de to positioners grammatiske betydning der gør at bestemte typer adjektiver ofte står i en af de to positioner.

4. Forholdet mellem adjektivtype og stilling

Som allerede nævnt, kædes adjektivets type ofte sammen med dets position. Det essentielle i den sammenhæng er at der generelt ikke kan opstilles et et-til-et-forhold mellem en bestemt type og dets stilling, sådan

som det påstås af nogle, og at det snarere synes at forholde sig på den måde at bestemte typer adjektiver **på grund af** deres betydning er mere egnede (evt. kun mulige) til den ene position. I mange tilfælde drejer det sig blot om at finde den rette kontekst for at et bestemt adjektiv kan stå i en ikke-forventet position.

Nølke (1999: 111) o.a. opererer med en leksikalsk analyse af ord i semer med de overordnede typer generiske (her kaldt generelle) og specifikke semer. Disse ses som relative størrelser, således at et sem kan være mere eller mindre specifikt. De meget specifikke semer vil i reglen tiltrække sig fokus, mens elementer helt uden specifikke semer vil være umulige i fokus. Specifikke semer uden for fokus svækkes. Vi vil i det følgende se hvorledes dette gælder for adjektiverne.

Ikke alle opererer med helt den samme inddeling af adjektiverne eller bruger de samme betegnelser, men det synes at være gængs at skelne mellem hvad Demonte (1991) og (1999) betegner som *kvalificerende* og *relationelle* adjektiver, hvoraf førstnævnte bruges til at beskrive egentlige egenskaber ved et substantiv, fx mht. personlighed eller udseende, mens sidstnævnte betegner et tilhørsforhold, fx af politisk, religiøs eller national art. Hos Navas Ruiz (1977: 124-126) findes ligeledes denne tvedeling, dog anvendes termene *kvalitative* og *klassificerende*. Ifølge bl.a. Navas Ruiz (1986: 124), Demonte (1999: 151) og Gómez Torrego (2002: 60) efterstilles de klassificerende/relationelle adjektiver altid, hvilket sidstnævnte mener at illustrere ved eksemplet **español pintor* og Demonte (1991: 269) ved **un inglés sombrero*. Der sker her, såvel som i meget af den øvrige litteratur om adjektivets stilning, det helt fundamentalt uhensigtsmæssige at der gives eksempler der kun består af et substantiv og et adjektiv, dvs. nominalsyntagmer helt uden både sproglig og situationel kontekst. Det er korrekt at deres eksempler synes uidiomatiske, og de relationelle/klassificerende adjektiver er for det meste efterstillede pga. af deres specifikke semstruktur, der bevirker at de oftest vil bruges til at specificere, men (15) og (16) illustrerer at det fx er muligt at foranstille et adjektiv der betegner nationalitet:

- (15) Deberíamos dejar de guiarnos por la **española** costumbre de pensar que en cuanto se abre un juicio el acusado es culpab-

le.⁵ 'Vi burde holde op med at lade os styre af den **spanske vane med at tænke at så snart der indledes en retssag, er den anklagede skyldig.**' AS

- (16) Sentado en su mesa y trabajando con el ordenador, ofrecía un aspecto chocante en la hora de la **española siesta.** 'Som han sad der ved sit bord og arbejdede ved computeren, var han et chokerende syn i den **spanske siesta.**' AS

Ved foranstilling sker der nu det at det specifikke sem der angiver ren relation, nedtones kraftigt.⁶ I (15) og (16) ser vi da også at de substantiver *española* beskriver, ikke kan siges at høre til Spanien som nation, men snarere tildeles dette adjektivs betydning som en egenskab; noget typisk ved den spanske kultur. Således optræder det foranstillede nationalitetsadjektiv også ofte gradbøjet, hvilket ikke er meningsfuldt i forbindelse med den rent relationelle tolkning. Denne betydning findes dog også ved det efterstillede adjektiv, nemlig hvor afsender søger at fremhæve at der er tale om noget typisk spansk, jf. (17):

- (17) La verdad es que la siesta tiene mala fama. Esta **costumbre española** a veces nos hace sentirnos avergonzados. 'Sandheden er at siestaen har et dårligt ry. Denne **spanske vane** får os sommetider til at føle os flove.' SA

I (16) er det ikke formålet at specificere at siestaen hører til den spanske kultur, og for at undgå denne interpretation placeres adjektivet foran. I (17), derimod, efterstilles det fordi det skal specificeres at der er tale om en typisk spansk vane, som man som spanier er flov over i forhold til andre lande. I Demontes eksempel er determinativet ubestemt, hvilket taler for at udtrykket kunne optræde som tema i en sætning, hvorved man kunne forvente en specificering som en del af præsentationen, hvilket ville fås ved efterstilling. Det substantiv hun

5. I modsætning til de øvrige eksempler indeholder dette et andet attributivled, men det skønnes ikke at have nogen betydning her.

6. Et alternativ til Nølkes semanalyse er at adjektiver ikke indeholder disse specifikke semer på forhånd, men først får dem i konteksten, nemlig foranlediget af deres position efter substantivet, eller ikke får dem pga. deres position før substantivet. Denne analyse følges ikke op i denne artikel, men kunne også være en forklaringsmulighed.

har valgt til illustration, *sombrero*, er i øvrigt ikke det mest velegnede at placere et adjektiv foran fordi de som udgangspunkt kan være fra alle mulige lande, modsat fx *siesta*. Demonte har således valgt en sproglig kontekst der ikke favoriserer foranstilling og er på den baggrund nået til en fejlkonklusion.

Også adjektiver der betegner et religiøst tilhørsforhold, lader sig i den rette kontekst foranstille:

- (18) Canal 9 y su **católico dueño** no aceptan los »spots« para un sexo más seguro. 'Kanal 9 og dens **katolske ejer** accepterer ikke spots om mere sikker sex.' AS

Her sker der ligeledes en semnedtoning idet *católico* her ikke bruges til at kommunikere den rent relationelle betydning af ordet, nemlig den omtalte ejers officielle religiøse tilhørsforhold uden hensyntagen til om han er troende/praktiserende. Den manglende fokalisering og den deraf følgende nedtoning af det specifikke sem medfører at modtager i stedet tolker at den pågældende efterlever de katolske principper, og det er også denne betydning der er relevant i sammenhængen og skal angive årsag til at man ikke vil vise en bestemt slags spots. Nedtoningen af det specifikke sem tilfører ytringen en lidt nedsættende tone, og eksempler af denne art kan føre til distinktionen *subjektiv vs. objektiv* idet et efterstillet *católico* her jo ville angive det rent relationelle tilhørsforhold, dvs. en objektiv betydning.

Nogle af de såkaldt relationelle adjektiver lader sig vanskeligere foranstille end de netop omtalte. Det drejer sig om fx *industrial* ("industrielt") og *científico* ("videnskabeligt"), der betegner et helt sæt af karakteristika, nemlig dem der er forbundet med hhv. *la industria* og *la ciencia*. Denne type adjektiver har meget stærke specifikke semer. Også fx participier er for det meste efterstillede fordi de har meget specifikke semer, hvilket skyldes deres verbale karakter.

Også blandt de kvalificerende adjektiver er der forskel idet fx adjektiver der betegner form og farve, oftest optræder efterstillet fordi de har meget specifikke semer. De såkaldt elementære adjektiver som *grande/pequeño* ("stor"/ "lille") og *bueno/malo* ("god"/"dårlig") ses derimod

hyppigt foranstillet fordi de er uden specifikke semer. De henter deres betydning efter substantivet, jf. også Nølke (1999: 125). En fokalisering af dem som følge af efterstilling kan medføre at de tilføres et specifikt sem, sml. (19)-(20):

- (19) Un **buen político** debe ser una persona dialogante, con dotes diplomáticas y conciliadoras. ‘En **god politiker** skal kunne indgå i dialog og besidde diplomatiske og forsonende egenskaber.’ AS
- (20) Cuando digo “el mejor político” no me refiero a que tenga que ser bueno porque no hay ningún **político bueno**. ‘Når jeg siger “den bedste politiker”, mener jeg ikke at han skal være god som menneske, for der findes ikke **politikere der er gode (mennesker)**’.⁸ SA

Mens det foranstillede *bueno* blot betyder *god* på en eller anden måde (=generelt sem), får det efterstillede et mere specifikt sem tilført. I (19) får *bueno* således sin betydning efter substantivet, og der etableres den betydning at den pågældende person er god som politiker, dvs. en dygtig politiker. I (20) tilføres *bueno* et specifikt sem, og der etableres her den betydning at det drejer sig om at være et godt menneske. Det er naturligvis en forudsætning for denne betydning at substantivet er i besiddelse af trækket [+Hum], men betydningen etableres ikke ud fra *político* som ved foranstilling. Fokaliseringen får imidlertid ikke altid semtilførelse som effekt, men kan også få den specificerende betydning som effekt, hvorved substantivets ekstension indskrænkes, jf. (21):

- (21) Desde aquí a todos vosotros os digo que el **político bueno** es el político muerto. ‘Herfra siger jeg til alle jer at en **god politiker** er en død politiker’. SA

Vi ser altså at den samme betydning af *bueno* uden specifik betydning kan etableres ved både foran- og efterstilling. Dog synes efterstilling at

7. De egentlige gradbøjningsformer, dvs. de der ikke består i (*el*) *más* + *adj.*, findes hyppigst foranstillet. Der er dog ikke plads til et nærmere studium af disse former her.

8. Det synes som om “god politiker” her ville få betydningen “dygtig politiker” som i (19), og det synes derfor ikke velvalgt som oversættelse af *político bueno*. Den grammatiske struktur er anderledes i oversættelsen, men er alligevel markeret med fed.

have den specifikke betydning som default, jf. (22), hvor der slet ikke er nogen kontekst som kan inddrages i interpreteringen af adjektivet, og hvor efterstillingen nødvendigvis må få den specifikke betydning:

- (22) A nuestro entrañable Bernardo Llompart, senador por Menorca (...); a nuestro llorado José María Escuin, senador por Castellón (...), un **buen político** y sobre todo un **político bueno**. 'Til vores nære ven Bernardo Llompart, senator på Menorca (...); til vores begrædte José María Escuin, senator i Castellón (...), en **god politiker** og især et **godt menneske**. AS, SA

Omvendt synes det vanskeligere at finde eksempler på at *un buen político* etablerer den specifikke betydning af *bueno*. Man behøver dog blot at ændre substantivet til fx *persona* for nemt at kunne finde et eksempel hvor det foranstillede *bueno* får denne betydning, jf. (23):

- (23) No necesito ir a la iglesia, mientras sea una **buena persona**. 'Jeg behøver ikke gå i kirke så længe jeg er et **godt menneske**. AS

Dette kan forklares ved det tidligere nævnte forhold at adjektivets betydning bestemmes ud fra substantivet, og *persona* giver i modsætning til bl.a. *político* den specifikke betydning.

Ovenstående eksempler med *bueno* illustrerer kombinationen af det på én gang enkle (fokaliseringsprincippet) og komplekse (kontekstens betydning). Jeg analyserer i denne sammenhæng ikke andre elementære adjektiver; for det første fordi det ville blive for omfattende i forhold til denne artikels omfang, for det andet fordi formålet med denne artikel er at illustrere hvordan forskellige sproglige og kontekstuelle elementer hele tiden spiller ind fra eksempel til eksempel, hvorfor man i princippet kunne fortsætte i det uendelige.

Vi har nu set at adjektivernes fordeling kan forklares med udgangspunkt i de to grammatiske betydninger fra adjektivets position. Nogle adjektivtyper findes oftest i den ene position, men også inden for de enkelte overtyper findes der undertyper der lettere lader sig placere hhv. før eller efter substantivet end andre.

5. Adjektiver der siges at skifte betydning

Næsten alle grammatikere opererer med en gruppe adjektiver der skifter betydning afhængig af position, fx *nuevo* (efterstillet: “(helt) ny”, foranstillet “anden”), *antiguo* (efterstillet: “gammel i alder”, foranstillet: “tidligere”), *distintos* (efterstillet: “forskellige”, foranstillet: “flere”) og *pobre* (efterstillet: “fattig”, foranstillet: “stakkels”). Fænomenet ses dog meget sjældent forklaret. Ifølge Klein-Andreu (1983: 161) er der ikke tale om polysemi/homonymi, men om at de pågældende adjektiver har en betydning der kan give anledning til forskellige fortolkninger afhængig af konteksten. Man kan dog også mere præcist forklare fænomenet med udgangspunkt i adjektivernes semstruktur. Om det franske *pauvre*, der er parallelt til det spanske *pobre*, kunne man ifølge Nølke (1999: 156) forestille sig at det indeholder et mindre specifikt sem der angiver noget med mangel, og et mere specifikt sem der angiver at temaet for mangel er jordisk gods. Denne specifikke angivelse forsvinder så ved foranstilling, og tilbage har vi en hel generel mangelsituation. Og en stakkels mand er en mand der generelt mangler et eller andet, det være sig venner, helbred, intelligens osv. Analysen tager udgangspunkt i at den fulde betydning af de pågældende adjektiver er den de har når de er efterstillede og når de står prædikativt:⁹

(24) El hombre es pobre. ‘Manden er fattig’.

(25) Es nuevo. ‘Den er ny’.

(26) Son distintos. ‘De er forskellige’

Man kunne forestille sig at *nuevo* indeholder et mere generelt sem “nyt på en eller anden måde” samt et mere specifikt sem der angiver at det er “af ny dato”. Det samme, blot med modsat fortegn, kunne man sige for *antiguo*. For disse to adjektivs vedkommende kan man umiddelbart se en betydningsmæssig sammenhæng, men selv ved *pobre*, hvor betydningsforskellen er noget større, synes forklaringen brugbar. Som Nølke (1999: 156) påpeger, bør man dog lave en grun-

9. Som nævnt i fodnote 5, kan et alternativ være at adjektiverne ikke på forhånd indeholder disse specifikke semer, men får dem fordi de fokaliseres. Dette kan også være forklaringen på at det er denne betydning de har når de optræder prædikativt – her kan de nemlig også siges at stå i fokus.

digere semanalyse af alle de adjektiver der normalt angives, for at se om hypotesen holder.

Det interessante er imidlertid også at der ikke er et 100 % et-til-et forhold mellem betydning og stilling, jf. (22):

- (27) *Cambiar de Casa*. Dirigido a: Clientes que quieren comprar su **nueva casa**, sin tener que vender antes la **casa antigua**. ‘Flytning. Henvendt til kunder der vil købe deres **nye hus** uden at være nødt til først at sælge det **gamle hus**’. AS, SA

Nueva casa følger det der traditionelt siges om *nuevo*, nemlig at det foranstillet får betydningen “ny” i betydningen “anden”. *Antiguo*, derimod, får her ikke den betydning det traditionelt siges at have når det er efterstillet, nemlig “gammel” i betydningen “af høj alder”, men “gammel” i betydningen “tidligere”, altså den betydning det siges at få når det er foranstillet. Dette kan forklares ved at afsender vil opstille en modsætning til det tidligere nævnte nye hus, og dette lykkes jo ikke ved foranstilling. Man kan så undre sig over at det samme ikke er gjort ved *nuevo*, som jo indgår i sammenligningen, men dette kan måske forklares ved at *nuevo* optræder først, hvorved modtager i første omgang ikke ved at det skal indgå i en sammenligning, og efterstillede man det, ville modtager sandsynligvis fortolke det som “ny” med den betydning der i reglen fremkommer ved efterstilling. Afsender vælger den konstruktion hvor han skønner der er størst mulighed for at modtager etablerer den tiltænkte betydning.¹⁰ Der er her tale om undtagelsen der bekræfter “reglen” idet det viser at det er de forskellige elementer i konteksten der etablerer den endelige betydning, og at semtabet også kan være til stede ved efterstilling – blot konteksten tillader det. Det gælder ikke for alle de pågældendes adjektivers vedkommende at det kan lade sig gøre at etablere den betydning i efterstilling som normalt etableres ved foranstilling, hvilket kan hænge sammen med at der ikke for alles vedkommende er tale om en betydning som kan kontrasteres til noget

10. Klein-Andreu (1983: 162) giver også et eksempel hvor *triste* ikke følger hvad der traditionelt siges om dets betydning før og efter substantivet og forklarer hvordan forskellige betydninger opstår som følge af konteksten.

andet fordi de er fuldstændig uden specifikke semer, fx *distintos* med betydningen “flere”.

6. Opsamling

Det synes sandsynligt at betydningerne af de to positioner som det attributive adjektiv kan optræde i, kan generaliseres til én grammatisk betydning for hver position, nemlig +/- fokalisering. Denne giver sammen med den sproglige og situationelle kontekst anledning til forskellige interpretationer, og hypotesen forudser forskellige empiriske forhold, fx at bestemte typer adjektiver ofte står i en af de to positioner som de grundet deres betydning er mest egnet til. Hypotesen synes også at kunne forklare adfærd for den gruppe adjektiver der traditionelt siges at skifte betydning afhængig af position.

Henvisninger

- Almela Pérez, R. (2000). El orden AS / SA: la solución está en el conflicto. G. Wotjak (ed.). *En torno al sustantivo y adjetivo en el español actual. Aspectos cognitivos, semánticos, (morfo) sintácticos y lexicogenéticos. Lingüística iberoamericana*. Vol. 11. Madrid: Iberoamericana. 293-309.
- Bello, A. (1981). *Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos. Edición crítica de Ramón Trujillo*. Tenerife: Instituto universitario de lingüística Andrés Bello.
- Demonte, V. (1991). *Detrás de la palabra*. Madrid: Alianza Editorial.
- Demonte, V. (1999). El adjetivo: Clases y usos. La posición del adjetivo en el sintagma nominal. I. Bosque & V. Demonte (eds.). *Gramática descriptiva de la lengua española*. Vol. 1. Madrid: Espasa Calpe. 129-215.
- Fant, L. (1990). On the Relevance of the Semantics/Pragmatics Distinction. *Copenhagen Studies in Language*. 16-40.
- Gómez Torrego, L. (2002). *Gramática didáctica del español*. Madrid: Ediciones SM.
- Klein-Andreu, F. (1983). Grammar in Style: Spanish Adjective Placement. F. Klein-Andreu (ed.). *Discourse Perspectives on Syntax*. New York: Academic Press. 143-179.
- Luján, M. (1980). *Sintáxis y semántica del adjetivo*. Madrid: Ediciones Cátedra.

- Navas Ruiz, R. (1986). *Ser y estar. El sistema atributivo del español*. Salamanca: Colegio de España.
- Nølke, H. & H. Korzen (red.) (1999). *Det franske sprog, kapitel IX, I. Topologi 1*. Handelshøjskolen i København.
- Nølke, H. (red.) (1999). *Det franske sprog. Kapitel V, II. Modifikation 2*. Handelshøjskolen i København.
- Romero Gualda, M. (1989). *El nombre: Sustantivo y adjetivo*. Madrid: Arco/Libros.